

ÇOCUK KİTAPLARI VE İDEALİST KAHRAMANLAR¹

CHILDREN'S BOOKS AND IDEALIST CHARACTERS

Keziban TEKŞAN²

Gülşah SET³

Enes ÇİNPOLAT⁴

Başvuru Tarihi: 05.03.2019 Yayına Kabul Tarihi: 17.07.2019 DOI: 10.21764/maeuefd.535773
(Araştırma Makalesi)

Özet: Olaya dayalı edebî metinler genel olarak dört temel unsur üzerine kurgulanır. Bunlar; zaman, mekân, kişi ve olaydır. Bu unsurlar içerisinde en önemlisi ise kahraman ve onun karakteridir. Kahraman olmadan diğer unsurlar pek bir anlam ifade etmez. Özellikle çocuk kitaplarında kahraman ögesi kurgulanırken daha titiz davranılmalıdır. Çünkü çocuklar kendilerini okudukları kitaplardaki karakterlerle yetişkinlerden daha çok özdeşleştirir, günlük hayatta o karakterler gibi olmaya çalışır. Bu nedenle, oluşturulan kahramanlar çocuğa iyiyi, doğruyu, ahlaki ve millî değerleri sezdirebilecek karakter özellikleri taşımalıdır. Bununla birlikte karakterler ne çok idealize edilmeli ne de sürekli olumsuzlukların içinde bırakılmalıdır. Bu ikisinin ortasında iyi yönlerinin yanında kötü yönlerine de yer verilen, yanlışlarından ders çıkaran, çocuk gerçeğine uygun kişilik özelliklerine sahip olmalıdır. Ama çocuk kitaplarının çoğunda bu farkındalık oluşturulamamıştır. Bu da kitabı okuyan çocukların kendilerini yetersiz hissedip psikolojik olarak olumsuz etkilenmelerine neden olabilmektedir. Bu konuda çocuk kitabı yazarlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Bu çalışmanın amacı, Peyami Safa'nın Amerika'da Bir Türk Çocuğu, Elif Şafak'ın Sakız Sardunya ve Cahit Uçuk'un Gümüş Kanat adlı kitapları idealize edilmiş kahraman yönünden incelemektir. Çalışma, nitel araştırma türlerinden olan temel nitel araştırma deseni ile yürütülmüştür. Verilerin toplanması doküman incelemesi ile yapılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Her üç kitabın kahramanı çocuktur ve olumlu karakter özelliği göstermektedir.

Abstract: Literary texts are generally constructed on four basic elements. They are time, space, event and the character. The most important of these elements is the character. Without the character, the other elements do not make much sense. Particularly in children books, the character should be treated more rigorously while it is being edited. Because, children more identify themselves with the characters in the books they read more than adults, they try to be like those characters in everyday life. For this reason, the created characters should be able to sense the good, the right, the moral and the national values to the child. However, characters should not be much idealized and should not be left in constant negativity. In addition to the good aspects of the characters should be included in their negative aspects. The characters must learn from their mistakes and have the personality traits appropriate to the child's reality. Unfortunately, this awareness has not been created in the majority of children books. This causes the children who read the book to feel themselves inadequate and to be negatively affected psychologically. Children's literature writers have a great responsibility in this regard. The aim of this study is to examine the books of Peyami Safa's "A Turkish Child in America", Elif Şafak's "Sakız Sardunya" and Cahit Uçuk's "Silver Wing" in terms of idealized hero. The study was carried out with the basic

¹ Bu çalışma, 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu'nda özet bildiri olarak sunulmuş ve geliştirilmiştir.

² Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, keziban@odu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5768-0022

³ YL Öğr., Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, setgulsah@gmail.com ORCID: 0000-0002-2503-6451

⁴ Arş. Gör., Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, enescinpolat@odu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3411-4300

Peyami Safa'nın Amerika'da Bir Türk Çocuğu kitabındaki Oğuz karakteriyle Elif Şafak'ın Sakız Sardunya kitabındaki Sakız Sardunya karakteri ve Cahit Uçuk'un Gümüş Kanat kitabındaki Kemal karakteri idealize edilmiş davranışlar sergileyen kişilerdir. Oğuz karakteri gemiyle tek başına Amerika'ya gidebilen, başına gelen bütün olaylardan kurtulabilen; Sakız Sardunya karakteri ise yaşlılarına göre daha hassas davranan, başkalarını rahatsız etmemek için oyun oynamayan, okulda verilen ders aralarında oyun oynamak yerine kitap okumayı tercih eden idealize karakterlerdir. Kemal karakteri de yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen hiç şikâyet etmeden ailesinin geçimini sağlamaya çalışır. Sonuç olarak, bu ana kahramanların çocuk gerçeğiyle örtüşmediği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Çocuk gerçeği, çocuğa görelilik, ideal karakter.*

qualitative research. Data collection was done by document review. Descriptive analysis method was used for data analysis. As a result of the study, Peyami Safa's Oğuz character in a book titled "A Turkish Child in America", Sakız Sardunya character in the book "Sakız Sardunya" by Elif Şafak, exhibited idealized behaviors. Oğuz character, who can go to America alone with the ship can get rid of all the events that happened; Sakız Sardunya character is the ideal character who behaves more sensitively than his age, does not play games to disturb others, and chooses to read books instead of playing games among the lessons given in school. Kemal character of Cahit Uçuk's book named Silver Wing tries to maintain the livelihood of his family without any complaints despite all the negativities he has experienced. These heroes are thought to be incompatible with the reality of children.

Keywords: *Child reality, suitability for child, ideal character.*

Giriş

Edebi metinler genel olarak dört temel unsur üzerine kurgulanır. Bunlar: zaman, mekân, olay ve kişilerdir. Bu unsurlar içerisinde de en önemlisi kahraman ve onun karakteridir. Çünkü kahraman olmadan diğer unsurlar pek bir anlam ifade etmez.

Kahraman kavramı Türkçe sözlükte: "Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi" (TDK, 2011: 1268) şeklinde tanımlanmıştır. Kahramanlar kitaplardaki olayları gerçekleştiren, seyrine yön veren, zamanı ve mekânı ayarlayan kişilerdir. Kahraman olmadan diğer üç unsur bir eser oluşturamaz. Bütün kurgu kahramanlar etrafında şekillenir. Kedi, köpek, kuş, ağaç, kaya, deniz, Ayşe, Mehmet... Ne olursa olsun her edebi metinde bir kahraman vardır. İşte bu kahramanlar eserlerde olayları bizzat yaşayan, geliştiren, anlatıma yön veren en önemli kişilerdir (Sever, 2008: 76).

Çocukların hayal dünyalarının, düşünme kabiliyetlerinin, farklı hayatları gözlemleyip analiz yeteneklerinin gelişmesinde kitaplar, bilhassa kahramanlar çok önemli bir yere sahiptir. Çocuklar okudukları kitaplardaki kahramanların etkisinde kalır ve onları taklit ederler. Kahramanların kitaplardaki olayların seyrini belirleyen kişiliği, çocukları onları örnek almaya, kendilerini onların yerine koymaya yöneltir (Sever, 2008: 77).

Kitaplarda geçen olayları yaşayan kahramanlar, kişilik özellikleriyle değişik karakterleri canlandırır. Kahramanların örnek alınmasını ya da alınmamasını sağlayan şey kahramanların karakterleridir. Çocukları da etkileyen en çok karakterlerdir. Genelde kahraman olumlu değerlere sahip olan kişi olarak kabul edilir. Karakter ise edebî eserdeki bir kişiyi benzer kişilerden ayıran, başlıca özelliklerin tamamı, yaşanan olaylarda kişinin davranışlarının yönünü belirten ve kişideki yansımalarını belirleyen davranış ve tutumlardır (Şimşek, 2016). Kısaca karakter “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” (TDK, 2011: 1317); “Sanatçının yarattığı; duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişilik” (Sever, 2008: 75-76) olarak tanımlanmaktadır.

Karakterin duygu, tutku ve düşünceleri çocukları kitaba çekmede ve etkilemede çok etkin bir rol oynamaktadır. Kahramanlar, karakterleri bakımından rol model olabilirler (Yazıcı ve Aslan, 2011). “Model alınan kişinin karakter özelliklerinin çocukların karakterini ve kişiliklerini oluşturma sürecini büyük ölçüde etkilediği düşünüldüğünde, çocuklara doğru rol modelleri sunmanın önemi ve gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır. Bu bağlamda çocuklara modellik edebilecek gerçek kişilerin ya da kahramanların sunulmasında çocuklara uygun edebî eserlerden faydalanmak mümkündür.” (Ceran, 2015: 137). Kişilerin şahsî ve sosyal öğrenmeleri yoluyla elde ettiği kazanımları davranışa dönüştürme, insanın içinde yer alan iyi olma yeteneğini işleme, uygulama ve hayat boyunca sürdürme faaliyeti olan değer eğitiminde de çocuklara rol model kahramanların sunumu etkili bir şekilde kullanılabilir (Karagöz, 2009).

Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde birden çok karakter olabilir ama kahraman bir tanedir ve en önemli kişidir. Kahramanın karakter özellikleri ise onun etki alanını oluşturur. Çocuk edebiyatı eserlerinde karakter ögesi kurgulanırken yetişkin edebiyatındaki eserlere kıyasla daha titiz davranılmalıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi çocuklar kendilerini okudukları kitaplardaki karakterlerle büyüklerden daha çok özdeşleştirir ve günlük hayatta o karakterleri taklit edip onlar gibi olmaya çalışırlar.

Bu nedenle, oluşturulan karakterler çocuğa iyiyi, doğruyu, ahlaki ve millî değerleri sezdirebilecek nitelikte olmalı, oluşturulan kahramanların fiziksel ve ruhsal özellikleri abartılmamalıdır. Çocuk edebiyatı kitaplarındaki karakterler ne çok idealize edilmeli ne de sürekli olumsuzlukların içinde

birakılmalıdır. Bu ikisinin ortasında iyi yönlerinin yanında kötü yönlerine de yer verilen, yanlışlarından ders çıkaran, çocuk gerçeğine uygun kişilik özelliklerine sahip olmalıdır.

Oysaki Türk çocuk edebiyatı eserlerinde idealize edilmiş karakterlere, kahramanlara çokça rastlanmaktadır (Neydim, 2010; Doğan Güldenoğlu, 2017; Karataş, 2014; Akyüz, 2014). Karakterler fazla idealist, herkesin imrendiği, çocuğun çocuk olmaktan uzaklaşıp bir yetişkin edasıyla okura sunulduğu kişilerdir. Bu durum kitabı okuyan çocukların kendilerini yetersiz hissedip psikolojik olarak olumsuz etkilenmelerine neden olabilir. Kitaplardaki abartılı tipler çocukların gerçek hayatta benzerlerini bulamayacağı ulaşılmaz kişilerdir ve böyle tipler çocukların psikolojisi açısından sakıncalıdır (Karataş, 2014: 71). Ayrıca çocuğun dünyasından uzak, ruhsal özellikleri abartılmış karakterler çocuğun kitaptan uzaklaşmasına da neden olabilir.

Çocuğun kitaptaki olumlu karakterle kendini özdeşleştirmesi, onunla bütünleşmesi, olayların içine girebilmesi için kitapta betimlenen karakter inandırıcı, güvenilir, gündelik hayattaki gerçekliğe uygun ve okuyucuyla aynı yaş seviyesinde olmalıdır (Şimşek, 2016: 103). Çocuk kitaplarında inandırıcılık yetişkinlerinkinden daha çok önem taşır. Çünkü küçük okur kitapta kahramana inanır ve güvenir. Karakterdeki tutarsızlık gibi yapaylık, gerçeklere aykırılık da çocukların karaktere güvenini sarsar. “Çocuğa iyiyi, doğruyu, güzeli vermek adına ‘ideal insan, ideal kahraman’ yaratılması da okurda esere karşı duyulan güveni sarsacak bir öge”dir (Zivtci, 2006: 246).

İdealize edilmiş kahraman, durağan karakter özelliği gösterir. Oysa çocuk kitaplarında durağan karakterlerden çok iyi geliştirilmiş devingen karakterlere yer vermek çocuk gerçekliğine daha uygun bulunmaktadır. “Örneğin sürekli çalışkan, başarılı, cesur gibi özellikleriyle tanıtılan bir kahramanın zamanla çocuk gerçekliğinden uzaklaşması söz konusu olabilir. Bu nedenle kitaplardaki kahramanların da bir korkuyu, bir başarısızlığı yaşaması, değişim göstermesi insan ve çocuk gerçekliğine yaklaşması anlamına gelip kurgudaki inandırıcılıklarını arttıracak bir özelliktir. Belirtilen özelliklerde geliştirilmiş kahramanlarla buluşan çocuk, insan ve yaşama ilişkin davranış ve duyarlık edinebilir” (Doğan Güldenoğlu, 2017: 4770). Çünkü çocuklar kitap kahramanlarıyla kendilerini karşılaştırma eğilimindedir. Karşılaştırma çocuklara hem kendi yeteneklerini fark ettirir hem de eksikliklerini gösterir (Aslan, 2007). Aynı düşünceyle idealist karakterleri “Büyümüş de küçülmüş” izlenimi taşıyan, yetişkin gibi düşünen, örnek davranışlar sergileyen, hatasız minik kahramanlar” şeklinde tanımlayan Karataş (2014: 66), “Çocuk

gerçekliğinin dışında bir gerçekliği okura sunduğu için çocuk okur bu karakterleri kolay kolay örnek almamaktadır. Bir anlamda donuklaştırılmış ve basmakalıplaştırılmış bu karakterler okur için şaşırtıcılığını yitirmekte, model olmaktan çıkmaktadır.” demektedir. Dolayısıyla çocuk kitapları yazılırken, çocuk kitaplarında olması gereken karakter özelliklerinin göz önünde bulundurulması, karakterlerin çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliğine göre oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu sebeplerle çocuk gerçekliğine uygun olmayacağı düşünülen idealize edilmiş kahramanların incelenmesi önemli görülmüştür.

Araştırmanın amacı, Peyami Safa'nın Amerika'da Bir Türk Çocuğu, Elif Şafak'ın Sakız Sardunya ve Cahit Uçuk'un Gümüş Kanat adlı kitaplarını idealize edilmiş kahraman yönünden incelemektir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışma, nitel araştırma türlerinden olan temel nitel araştırma deseni ile yürütülmüştür. Bir araştırmacı, fenomenolojik, gömülü teori, öyküsel analiz, eleştirel veya etnografik çalışma değil ama yine de nitel bir araştırma çalışması yapabilmektedir. Temel amaç bir olgunun yorumlanması ve betimlenmesidir. Bu desen eğitimde yaygın kullanılan bir türdür. Verilerini görüşme, gözlem ya da doküman analizi oluşturabilir (Merriam, 2013).

Araştırma Materyalleri

Araştırma materyallerinin seçiminde çocuk edebiyatı alanında çalışmaları olan üç alan uzmanına danışılmıştır. Üç alan uzmanın da ortak ifade ettiği Peyami Safa'nın *Amerika'da Bir Türk Çocuğu*, Cahit Uçuk'un *Gümüş Kanat* ve Elif Şafak'ın *Sakız Sardunya* adlı kitaplarının ana kahramanlarının çalışılması uygun görülmüştür. İlgili kitapların künyeleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1

İncelenen Kitapların Künye Bilgileri

Kitap Adı	Yazar	Yayınevi	Basım Yılı	Sayfa Sayısı
Amerika'da Bir Türk Çocuğu	Peyami Safa	Damla Yayınevi	2016	216
Gümüş Kanat	Cahit Uçuk	Bilge Kültür Sanat Yayınları	2017 (76. Basım)	182
Sakız Sardunya	Elif Şafak	Doğan Egmont Yayınları	2018 (165. Basım)	151

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması doküman incelemesi (belgesel tarama) ile yapılmıştır. Önceden bulunan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama işlemine belgesel tarama denir ve bu belli bir hedefe yönelik olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2012: 183). Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir. Doküman incelemesi ayrıca, web tabanlı bilgi ve belgelerin sistematik bir şekilde ele alınmasını, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren her çeşit yazılı materyallerin analizlerini içermektedir (Bowen, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Betimsel analizde incelenen veriler önceden belirlenen kategorilere göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde temel amaç var olan durumu doğrudan aktarmak ve tanımlamak, verileri düzenli ve yorumlanmış bir şekilde aktarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İncelenen her üç kitabın kahramanı da çocuktur. Kitap kahramanları, çocukların kişilik ve toplumsal gelişim özelliklerine uygunluğu, çocuğa özgü gerçekçiliğini yansıtır yansıtmaması, kahramanların davranışlarının doğallığı, yaptıkları davranışlar için gösterdikleri nedenlerin inandırıcılığı, kahramanların iyi yönleri yanında kötü yönlerine de yer verilip verilmemesi ve kahramanların devingen ya da durağan olup olmaması yönlerinden incelenmiştir. Bu doğrultuda kitap kahramanları çocuğa görelilik ve çocuk gerçekçiliği yönünden değerlendirilmiştir.

Nitel araştırmada geçerlik araştırma konusunun olduğu biçimiyle ve yansız bir şekilde gözlenmesi anlamına gelir (Kirk ve Miller, 1986, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu sebeple çalışmada kahramanların incelenmesi için çocuk edebiyatı kitaplarından (Oğuzkan, 2010; Sever, 2008, Şimşek, 2016; Yalçın ve Aytas, 2002) ortak ölçütler belirlenmiş ve bu ölçütlerin uygunluğu üç alan uzmanı tarafından değerlendirilmiştir.

Çalışmanın verilerinin toplanması amacıyla kitaplar araştırmacılar tarafından üç defa okunmuştur. Daha sonra elde edilen veriler ayrıntılı bir şekilde formlara aktarılmıştır. Araştırmacılar tarafından farklı zamanlarda yapılan değerlendirmeler arasındaki tutarlılık Miles ve Huberman'ın (2015) formülüne uygun olarak sınımlanmıştır. Bu şekilde uyum yüzdesi kullanılarak kodlama güvenilirliğinin %90 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tür araştırmalarda kodlayıcılar arasında en az %70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışmanın güvenilirliğini sağlayıcı bir ölçüt olarak bulguların doğrudan aktarım yoluyla verilmesi önemli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bulgular sunulurken incelenen eserlerde kodlanan cümlelerden doğrudan alıntılar çalışmada sunulmuştur.

Bulgular

Peyami Safa'nın "Amerika'da Bir Türk Çocuğu" Adlı Eserin Ana Kahramanı ile İlgili Bulgular

Kitapta olaylar muhasip Fahri Bey'in ailesini İstanbul'da bırakarak çalışmak için Amerika'ya gitmesiyle başlar. Önceleri ailesine on beş günde bir mektup ve ayda bir para gönderirken sonra hastalanır, üç aydan beri ne mektup ne de para gönderebilir. Bunun üzerine on bir yaşındaki oğlu Oğuz, babasını bulmak için Amerika'ya gider türlü zorluklardan sonra babasını bulur. Eser Oğuz'un babasını ararken başından geçen olayları anlatmaktadır.

Kitabın başkahramanı Oğuz'un kişilik özellikleri, davranışları ve yaşadıkları ile çocuk gerçekliğine uymamaktadır. Oğuz, on bir yaşındadır, babasını bulmak için tek başına İstanbul'dan Amerika'ya gitmiştir. Oğuz'un başından yolculuk boyunca çeşitli olaylar geçer; önce Arjantin'e giden gemide yangın çıkar, buradan sağ kurtulur ardından bindikleri uçak düşer

buradan da sağ kurtulur ancak insan kaçakçılığı yapan haydutların eline düşer ama o, buradan da sağ kurtulur. Sonunda Arjantin'in başkenti Buenos Ayres'e babasının bulunduğu şehre gelir türlü engelleri aşar, insanüstü çaba sarf ederek babasını bulur, babasını ameliyat ettirip, dönüş parası kazanarak İstanbul'a dönerler.

İlk bakışta on bir yaşında bir çocuğun tek başına Amerika'ya gidip babasını araması çocuk gerçeğine uymamaktadır. Uysa bile annesinin buna izin vermemesi gerekir ya da kitapta bu kısımlar daha inandırıcı geliştirilmelidir. Bu gerçekten hareketle yazar da İstanbul'da yaşayan bir İngiliz'in düşüncesine başvurur: “-Bir çocuk bütün dünyayı dolaşabilir. Bunda korkulacak bir şey yoktur. Biz çocuklarımızı böyle büyütüyoruz. Benim oğlum, tatil zamanlarında İngiltere'den buraya yalnız gelir, buradan da oraya yalnız gider.” (s. 17)

Oğuz'un Fransızca konuşması, gemide herkesle çok rahat iletişim kurması ve keman virtüözlerinin önünde konser vermesi çocuk gerçeğinden oldukça uzaktır. “Biraz da Fransızca konuştular. Jozef daha kolaylıkla, daha çabuk ve daha korkusuz söylüyor, Oğuz kekeliyor, Fransızca kelimeleri güç hatırlıyor, duraklaya duraklaya konuşuyor.” (s. 31)

Daha da ilginç vapurda herkesin Oğuz'a yardım etmesi, âdeta yardım için yarışmaları hiç de gerçeklerle örtüşmemektedir. Mesela vapurda kamarasını bulamayan, midesi bulan Oğuz'a hemen bir kamarot yardım eder. Bir ihtiyar sanatçı da “Sana adresimi vereyim, orada fena bir vaziyette kalırsan beni hatırla, adresime hemen bir telgraf çek. Belki benim sana bir yardımım dokunur.” (s. 51) önerisinde bulunur. Vapurda yalnız yolculuk yaptığını öğrenen kadın da “Ah, korkma, korkma, biz varız, ben sana anne gibi bakarım.” (s. 61). Denilebilir ki yolculuk boyunca Oğuz'a herkes elinden gelen yardımı yapmıştır.

Oğuz, iki yıl keman dersi alan ve keman çalmayı çok seven bir çocuktur. Ama kitapta Oğuz'un bu yeteneği aşırı abartılmıştır, yurtdışında hem konser verme şansı yakalaması, konserlerle yakaladığı şöhret ve kazandığı paralar gerçeklere ters düşmektedir. “Ertesi gün bütün gazeteler, İspanyol Piyanisti Miğel Velaskez'le beraber bir Türk çocuğunun da kemanla konser vereceğini yazıyordu.” (s. 99). “O gecenin ücreti olarak Oğuz'a Türk parasıyla bin liradan fazla gelen bir servet verdiler. Tiyatro direktörü diyordu ki –Ne zaman burada konser verirseniz bu para hazır.” (s. 103). “Bir hafta içinde verilen iki konser de hıncahınç doldu ve Oğuz'a binlerce lira kazandırdı. Fahri Bey oğlunun bu büyük başarısını gözleriyle görünce gururdan, sevinçten

baygınlıklar geçirmişti. Herkes böyle bir evlat yetiştirdiği için Fahri Bey'i tebrik ediyordu” (s. 214)

Oğuz'un coğrafya konusunda bu kadar geniş bir bilgiye sahip olması çocuk gerçeğine uymamaktadır. Kitapta “*Oğuz, Amerika'ya dair mektep bilgilerinden biraz daha fazla şeyler öğrenmişti.*” denilse de Oğuz'un bilgileri biraz değil bir hayli çoktur. “*Nehir boyu kaç kilometre idi? Bak az kalsın unutuverecekti... Dört bin... Dört bin altı yüz yirmi galiba... Hayır... Dört bin değil, altı bin; altı yüz de değil dört yüz altı bin dört yüz yirmi kilo metre.*” (s. 10)

Oğuz'un istiklal ve cumhuriyet gibi soyut kavramları açıklaması ve tarih konusundaki bilgisi o yaş çocuğunun gerçeğiyle çelişmektedir. Oğuz'un, Mösyö Kamilyen'in “*Sen sömürge, istiklal, cumhuriyet nedir biliyor musun? Bana anlatabilir misin?*” sorusuna “*Şüphesiz*” diyerek kendinden emin bir şekilde cevap vermesi, okuyucuya inandırıcı gelmemektedir. Özellikle cumhuriyet yönetimini açıkladığı bölüm “*Cumhuriyet de öyle bir idare şeklidir ki, orada millet hâkimdir, kendi arasından milletvekili ve cumhurbaşkanı seçer. Krallık veya imparatorluk idarelerinde olduğu gibi milletin başına anadan babadan kalma bir halkla milletin istemediği adamlar gelemez.*” (s. 95) ifadelerini ve yönetimlerin karşılaştırmasını on bir yaşındaki bir çocuktan kimse beklemez.

Aynı şekilde on bir yaşındaki bir çocuğun kemanla yabancı bir ülkede kendi milli musikisini seslendirmesi ve büyük beğeni toplaması çocuk gerçekliğiyle bağdaşmamaktadır. “*Programın ikinci kısmında Oğuz tek başına sahneye çıktı ve ilk önce Anadolu havalarımızdan: Urfalıyım, bahçeliyim, bağlıyım türküsünü çalmaya başladı. İlk önce herkes bir şey anlamamış gibi birbirinin yüzüne bakıyordu; fakat yavaş yavaş bütün başlar doğruldu, sahneye doğru uzandı, gözler parladı. Hiç kimse nefes almıyor, bütün dikkatiyle Anadolu ruhunun bu yanık, derin, içli ifadesini dinliyordu*”. (s. 102)

Oğuz her zaman örnek davranışlar sergilemiştir. Yolculuğu sırasında aldığı borçların hepsini babasını bulduktan sonra geri ödemiştir. O, teklif edilen para yardımlarını kabul etmeyecek kadar gururlu bir çocuktur. Oğuz yaşadığı bütün zorluklara rağmen annesini habersiz bırakmayan, ona uygun fırsatlarda mektup gönderen aşırı duyarlı bir çocuktur. Hatta kendi kendine düşünerek öyle sonuçlar çıkarır ki kendi gerçeğine kendi bile şaşar. “*Mektubu postaya verdikten sonra ucuz bir işçi sinemasına gitti. Kendi başından geçen şeylerin yanında filmde gördüğü olayların ne önemi*

vardı? Bir yandan sinema seyrediyor, bir yandan da kendi kendine şöyle diyordu: ‘Ah bunlar da nedir? Bir felaket mi sanki?... Benim gibi babasını kaybeden çocuk, tek başına büyük bir yolculuğa çıkan çocuk, bindiği vapur yanan, dalgalar üstünde kalan çocuk, yabancı bir memlekette konser veren çocuk, uçağa binen çocuk, dağların üstüne düşen çocuk, haydut elinde kalan çocuk var mı? Nerede? Benim başımdan geçenleri büyük adamlar görmemiştir.’ Bunları düşündükçe birdenbire on yaş büyümüş gibi gurur duyuyordu.” (s. 173)

Görüldüğü gibi Oğuz’un davranışları, düşünceleri çocuk gerçekliğine, çocukların kişilik ve toplumsal gelişim özelliklerine uygun değildir. Oğuz karakteri çocuğa görelilik ilkesine uygun olmayıp gerçek hayata göre yapay bir şekilde oluşturulmuştur. Bu nedenle de Oğuz karakteri tüm kitap boyunca tek yönlü oluşturulmuştur. Sürekli iyi yönleri ön plana çıkarılmıştır. Öyle ki onun bu iyi yönleri ne kadar kötü duruma düşerse düşsün, başına ne gelirse gelsin hiç değişmemiştir. Dolayısıyla Oğuz’un başından geçen olaylar inandırıcılıktan uzaktır. “Hikâyede sadece bir yolla betimlenen karakter derinlikten yoksunlaşır. Sadece bir boyutu sunulmuş ya da bir özelliği aşırı vurgulanmış olur. Bu da hikâyedeki sonucun “kalıplaşmış yargı” olmasına neden olabilir” (Karatay, 2011: 99). Bu durum Peyami Safa’nın idealindeki Türk çocuk karakterini Oğuz kahramanı ile canlandırmak istemesiyle açıklanabilir. “Gördüğü bütün felaketler, çektiği bütün zahmetler, katlandığı bütün yorgunluklar artık ona gurur veriyordu. Asil ve kuvvetli Türk kanı, yüreğinde koskocaman bir dalga gibi çalıyordu.” (s. 204) sözleri bunu göstermektedir. “Peyami Safa, ırkçılıktan uzakta, bugün kültürel milliyetçilik adıyla çağrılan bir düşünce iklimine sahipti. Romanlarında, Türkiye’nin batılılaşma macerasına dair okumalar yaptığı gibi çocuklar için kaleme aldığı metinlerde de onların Türk kalarak dünyaya açılmalarını teklif ediyordu.” diyen Öztürk, yazarın bu adı özel seçtiğini belirtir. “Türklüğün kadim adını kahramanına vererek onun millî kimliğin bir taşıyıcısı olduğunu göstermektedir.” (Öztürk, 2015: 65). Kitabın başkahramanı Oğuz kişilik özellikleri, davranışları ve yaşadıkları ile çocuk gerçekliğine uymamaktadır.

Cahit Uçuk’un “Gümüş Kanat” Adlı Eserin Ana Kahramanı ile İlgili Bulgular

Romanda büyük bir matbaada mücellit ustabaşı olarak çalışan Celil ustanın aile hayatı anlatılmaktadır. Eşi ve oğlu Kemal ile mutlu bir hayatları vardır. Bir gün Celil usta çırağın iki kolunu makinaya kaptırmasını önlerken kendi dört parmağını makinaya kaptırır, çalışamaz ve hayatları değişir, aile hem babanın hastalığı hem de geçim sıkıntısı yaşar. Celil ustanın karısı ve

oğlu evi geçindirmek için çalışmak zorunda kalır. Kemal okulu bırakır. Kitapta bu süreçte özellikle Kemal'in ve ailesinin başından geçen olaylar anlatılmaktadır.

Kitabın başkahramanı Kemal, anne ve babasıyla mutlu bir ailede yaşamaktadır. Anne ve babası birbirlerini sevip sayan duyarlı kimselerdir. Anne ve babası her zaman onunla gurur duyarlardı. *“Oğlu için her zaman için için gururlanırdı. Akıllı, terbiyeli, çalışkan, zeki bir çocuktü. Üstelik sıhhatli ve güzeldi. Üçü beraber sokağa çıktıkları zaman Celil'in, karısı ve çocuğu ile göğsü kabarırdı.”* (s. 32). Görüldüğü gibi Kemal, olumlu kişilik özellikleriyle örnek bir karakteri temsil etmektedir.

Kemal'in okulu bırakıp işe girmesi gerçekçi olabilir ama derslerini ihmal etmemesi, bir gün bile şikâyet etmemesi çocuk gerçeğinden uzaktır. *“Dolabın alt katından mektep çantasını aldı. Bunu kimsenin görmesini istemiyordu. Beraber çalıştığı çocuklar niçin çanta ile geldiğini bilmezler, hakkında yanlış düşünebilirlerdi. Öğle paydosunda çantasından sefertasını çıkarırken o gün okuyacağı ders kitaplarını da açıyordu. Yemek masasının bir köşesinde annesinin hazırladığı yemeği yerken bir yandan da bu kitapları okuyordu.”* (s. 45). Bu tür bir davranış yetişkinlerden beklenebilir ancak. Kemal'in annesine söylediği şu ifade çocuk dilini yansıtmamaktadır. *“Derslerimi komprime haline getiriyorum, anneciğim. Sonra bakıyorum ki hepsini öğrenmişim.”* (s. 45)

Kitapta Kemal on bir yaşında bir çocuk gibi duymaz, düşünmez ve davranmaz. O, sinema yerine kitabı tercih eder. *“-Meselâ senin Kadınlar Kongresi, dört seridir. Bir tanesini Mikloş'a götür sat. Hem eline sinemaya gitmek için de para kalır. -Ama ben kitap almak istiyorum. Bir yerde çok güzel bir kitap gördüm.”* (s. 14-15). Yine annesi aldığı haftalığının on lirasının onun olduğunu söylediği halde o bu parayı harcamaz sadece kitap almak ister. *“Annesi, haftalığının on lirası senin demişti. On lirayı bozar mı idi hiç? Yalnız içinden, ucuz olmak şartıyla bir kitap parası ayırabilirdi.”* (s. 49). Kemal'in iş yerindeki konuşmalardan yalnız kitapla ilgili olanlarla ilgilenmesi de çocuk ilgilerine göre değildir. *“Kemal'i en çok ilgilendiren, kitaplar hakkında söylenenlerdi. Konuşmalara karışmıyor, fakat dikkatle dinliyordu. Bir şey sorarlarsa cevaplandırıyordu.”* (s. 102)

Kemal'in fazla olgun, ince düşünceli olması, herkese yardım edip dertlerinden kurtarmak istemesi karakterin doğallıktan uzak olduğunu, inandırıcı olmadığını göstermektedir. Bu da

okuyucunun kitabı özümsemesine engel olmaktadır. “-Anne ben dayanamıyorum artık! dedi. Geç geldiğim için her akşam bir bahane bulmak çok zor. Babamdan ayrı olduğum saatlerde kolay oluyor. Fakat yüzünü görünce içimden ağlamak geliyor.” (s. 53). “‘Hiç de kitap satmıyor, parası var mı acaba?’ diye düşünüyor, içinde bir yerler, yanıyordu. ‘Bizim matbaaya çırak arıyorlardı. Otuz beş, kırk lira verecekler. Senin işinden daha iyi. Sıcak ve temiz bir yer...’” (s. 109)

Yaşadığı sıkıntılara rağmen Kemal’in hayata bakışı, yaşama sevinci, anne ve babasının tutumları gerçekçi değil yapay görünmektedir. “Oğlunun buluşu Celil Usta’nın hoşuna gitti. Çocuğunun zekâsı da ateşti. Tıpkı penceredeki çiçek gibi taze ve canlı idi. Varlığından taşan yaşama mutluluğunu çevresindekilere aşılıyordu.” (s. 58)

Kemal’in babası çalışırken matbaaya gidince gördüğü makinelere özenip mühendis olmayı istemesi oldukça doğal iken bu konudaki düşünceleri yaşının gereği değildir. “Hayal kurmak biraz da gelecekte yapılacak bir işi tasarlamak değil midir? Ben hazineleri düşünmüyorum. Ama mühendis olmak hayalini kuruyorum. Yeni keşifler yapan, makine plânlarını çizen bir mühendis...” (s. 67)

Aynı şekilde matbaada çalışırken de ulaştığı çalışma bilinci çocuklardan beklenmeyecek bir düşüncedir. “Derin bir memnunlukla kendini işine kaptırmıştı. Mademki çalışıyordu, şu halde eksiksiz bir işçi olmalı idi. Okula giderken de sınıfın birincisi değil mi idi?” (s. 100)

Yine onun doğum ve ölümü, dünyayı, gökyüzünü sorgulaması ve sonunda ulaştığı düşünme düzeyi on bir yaşındaki çocukların düzeyinin üstündedir. “Bütün varlığı ışık olmuştu. Kemal birdenbire yüreğinde Allah’ı buldu. Dudaklarının arasından bir dua sıcaklığı ile: -Allah’ım!... Sana inanıyorum! Sözleri döküldü.” (s. 123)

Kemal karakteri kitapta tek yönlü verilmiştir. Daima Kemal’in iyi, güzel, dürüst, akıllı, yardımsever, saf ve temiz, sabırlı oluşundan bahsedilmiştir. Kitapta Kemal’in şahsında ideal, herkesin sahip olmak istediği bir çocuk karakterini çizilmektedir. Kemal hiç hata yapmamaktadır zaten ailesi de onu mükemmel görmektedir. “Keskin bir zekası, dolu dizgin heyecanı, geniş bir hayal alemi var... Çocuğumuzda eksiklik yok! Her şey cömertçe verilmiş.” (s. 95). Bu durum kitabın inandırıcılığını zedeleyebilir ve çocuk okurların psikolojisini olumsuz etkileyebilir.

Elif Şafak’ın “Sakız Sardunya” Adlı Eserin Ana Kahramanı ile İlgili Bulgular

Romanda mutlu bir ailenin kızı olan Sakız Sardunya'nın anne ve babası, yakın çevresi ve arkadaşları ile yaşadıkları, hayal dünyası ve başından geçen olaylar anlatılmaktadır.

Yazar romanda yaratıcı bir kız çocuğu karakteri çizmiş ve bütün kurguyu bunun üzerine kurmuştur. Kitabın başkahramanı kitaba adını veren "Sakız Sardunya" adında bir kız çocuğudur. Kitabın ve kahramanın adı alışılmışın dışında bir adlandırmadır. Alışılmışın dışında, sıra dışı davranış ve düşünceler yaratıcı bireylerin özelliğidir (Geoffrey, 1995; Sungur, 1997; Özden, 1999). Yazar kitaba ve kahramanına bu ismi vererek dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır Fiziki özellikleri bakımından sıradan bir kız çocuğu olan Sakız Sardunya, roman boyunca yaratıcı kişilik özelliklerini kusursuz bir şekilde sergiler. Çocukların yaratıcı oldukları kabul edilmekle birlikte Sakız Sardunya'nın yaratıcı yönü abartılmış, idealize edilmiştir. Bu durum çocuk gerçekliğine ters düşmektedir. Karakterler çocuğa özgü gerçekliği yansıtmalı, çocukların kişilik ve toplumsal gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.

Sakız Sardunya'nın meraklı yönü kitabın başından sonuna kadar abartılarak aktarılmıştır. Küçüklüğünden beri evde hayvan beslemek isteyen Sakız Sardunya'ya annesi izin vermeyince o da hayvanlar ansiklopedisini baştan sona okumuştur. "*Meraklı bir çocuktur. Hayvanlar ansiklopedisini baştan sona okurdu.*" (s. 9). Bu davranış idealdir, sıradan çocuktan beklenen ısrar etmesi, küsüp ağlamasıdır. Bir gün "*Anne ya, nerden geldi aklınıza bana böyle bir isim koymak?*" diye sorunca annesinin "*Çiçek ismi evladım ne güzel işte*" cevabı üzerine Sakız Sardunya'nın hemen ansiklopediyi okuyarak annesinin söylediklerini sorgulaması alışılmış çocuk davranışı değildir. "*Ansiklopediyi açıp okumuştur. Gerçekten 'sakız sardunya' diye bir bitki vardı. Latince ismi daha da tuhaftı: Pelargonium peltatum.*" (s. 12)

Sakız Sardunya yaşlılarından farklı düşünen, sorgulayan bir çocuktur. Onun bu özellikleri idealize edilerek aktarıldığı için çocuk gerçeğinden uzaktır. İnsana bu kadar da olmaz dedirtir. "*Çocuk akli diye bir şey vardı demek. Büyükler bunu bu kadar sık tekrarladığına göre. Peki ya ergenler? (Kuzeni Bahar on üç yaşındaydı) Onları de "ergen akli" olmalıydı... Gençlerinki "genç akli"... Orta yaşlıları de "orta yaşlı akli"... Emeklilerinki "emekli akli"... Tabii yaşlıları de "yaşlı akli" olmalıydı.*" (s. 20) diyerek büyükleri sorgular. Yine isim verme konusunda ilginç düşünceler üretir. "*Bu konuda çok düşünmüştü. Belki de bebeklere doğar doğmaz isim verilmemeliydi.*" (s. 21). Sınıfta Japonya'ya niçin Uzakdoğu denildiğini tek sorgulayan Sakız Sardunya'dır. Bu durumu sorgulayarak öğretmenine soru sormaktan çekinmez,

öğretmeninin “*Hem uzak hem doğuda olduğu için*” cevabı ona yeterli gelmez ve “*Ama Çin’de yaşayan birine göre Japonya yakın. Avustralya’daki biri için orası Uzak Doğu değil, Yakın Kuzey*” (s. 26-27) sorusunu yöneltir.

Sakız Sardunya ideal bir öğrencidir. Okulunu çok sevmekte, derslerin bitmesine üzülmemektedir. Ders aralarında diğer öğrenciler gibi koşup oynamaktansa kütüphaneye gitmeyi tercih etmektedir. Kitap okumayı çok sevmekte ve tüm kitapları okumak istemektedir. İlk bakışta bu normal okumayı çok seven bir çocuk özelliği gibi gelebilir. Ancak Sakız Sardunya’nın bu yönü abartılmış ve bu özellikleri onu çocuk gerçekliğinden uzaklaştırmıştır. Öyle ki bu konuda anne ve babasını bile eleştirmekten çekinmez. “*Bir keresinde Sakız Sardunya annesine bu konuyu sormuştu: “Anne ya, bana hep kitap oku diyorsun. Sen neden okumuyorsun ?”* (s. 55). Her çocuk bu soruyu sorabilir ama Sakız Sardunya gibi çıkarımda bulunmaz. Annesinin iş gücünden zaman bulamıyoruz cevabı üzerine “*televizyon seyretmeye zaman var*” diye düşünür. Niyeti annesini kızdırmak, kırmak değil anlamaya çalışmaktır. Zaten onun en büyük özelliği ona söylenenleri hemen kabullenmeyip sorgulamasıdır. Annesinin “*aman pilavını artırma. Yoksa o pirinç taneleri arkandan ağlar*” demesi üzerine “*Anne ya, pişmiş sebzelerin kalbi atıyor mu ? Fırından yeni çıkmış simidin midesi gurulduyor mu? Haşlanmış mısırın kulakları duyuyor mu ?*” gibi soruları karşısında annesini şaşırtmış ve “*tabii ki hayır evladım. Daha neler*” demesi üzerine Sakız Sardunya’nın cevabı dikkate değerdir. “*O zaman niye bana hep tabaktaki yemek arkandan ağlar diyorsunuz? Madem yiyeceklerin canı yok... madem cansızlar... nasıl ağlayabilirler ki ?*” (s. 19)

Sakız Sardunya kişilik özellikleri bakımından da yaşlılarından ayrılmaktadır. Yaşından beklenmeyecek kadar duyarlı, öz güveni yüksek bir çocuktur. O, arkadaşları gibi yaramazlık yapmadığı gibi onların yaramazlıklarını da ciddiye almayacak kadar olgun bir çocuktur, “*Alt kattaki komşunun gürültücü (evde devamlı top oynardı) ve yaramaz (kedilerin kuyruklarına teneke bağlardı) oğlu Efekan ile aynı yaşlardaydılar. Ama Sakız Sardunya, Efekan ile zihinlerinin farklı şekilde çalıştığına emindi. Çünkü Efekan’ın akli fikri haylazlıktaydı. Oysa Sakız Sardunya usluymuştu.*” (s. 20). Çocuklar, kendileriyle alay edilmesinden hoşlanmazlar, tepki gösterirler ama Sakız Sardunya duymazdan gelir. Kendisine çelme takıp eşofmanın yırtılmasına neden olan arkadaşını, “*Aslında bir öğrenci bir öğrenciye bilerek kötü ve kaba davranıyorsa bu durumu öğretmenlere ve okul müdürüne söylemek gerekiyordu.*” (s. 39) diye düşünmesine rağmen kimseye bir şey söylemez. Çelme takan çocuk ona dil çıkarınca da yetişkin gibi davranan Sakız

Sardunya *“Başını kaldırıp bakınca gördü ki Feyyaz burnunu pencereye yapıştırmış, dil çıkarıyordu. Yaşına uygun olmayan bir hareketti. Bazı oğlanlar on bir yaşında bile beş yaşındaymış gibi davranabiliyordu.”* (s. 39)

Sakız Sardunya öylesine idealize edilmiştir ki yetişkinler gibi öğütler verebilmektedir ve bunlar oldukça çoktur.

“Niçin kendi fikirlerinizi kendiniz üretmiyorsunuz? dedi Sakız Sardunya.” (s. 88)

“Bence herkes yaratıcıdır, dedi Sakız Sardunya. (s. 88)

“Sen farklı birisin. Senin ayrı bir beynin, kişiliğin var ?” (s. 108)

“Başkalarının senin hakkında ne düşündüğü o kadar önemli değil’ dedi arkadaşına. İnsanlar sana haksız yere gülebilir. Âmâ bu onların sorunu. Senin değil. Sen güçlü ve sakin olmalısın. O zaman hiçbir laf seni incitmez.” (s. 112). Bu ifadeler çocuk dilini yansıtmamaktadır.

“Önce sen kendini sevmelisin. Sen kendinle barışık olursan, arkadaşların çoğalır.” (s 113)

“Peri gülecekse gülsündü. Umurunda değildi, doğruyu söyleyecekti.” (s. 115)

“Bazen birinin ne dediğini bilmiyorsan konuşmadığı için değil, sen duymadığın içindir.” (s. 121)

“Aslolan başarmak değil, gerçekten denemektir. Uğraşmaktır.” (s. 123)

“Bakan göze göre her şey değişmekte. Kimine dev görünen, ötekine cüce.” (s. 126)

“Önemli olan yapabileceğinin en iyisini yapmaktır. Üstelik her zaman kazanmak gerekmiyordu. İnsan kaybederken de çok şey öğreniyordu. Ve öğrenmek bir kazanımsa, demek ki insan kaybederken de kazanıyordu.” (s. 134)

En dikkat çeken öğüdü ise *“Şehirdeki bütün çocuklara kâğıt kalem verin. Onları özgür bırakın. ‘Sen çocuksun yapamazsın, sen çocuksun anlamazsın,’ demeyin. Anlatın. Konuşun. Yüreklendirin. ‘Yapabilirsin’ deyin. Cesaretlendirin. Hikâyeye anlatmaya, masal uydurmaya, şiir yazmaya, resim yapmaya teşvik edin. Eminim harika fikirler bulacaklar.”* (s. 138). Görüldüğü gibi bu öğütleri bir çocuğun söylemesi çok inandırıcı gelmemektedir, kullanılan kelimeler,

cümleler ve söyleyiş çocuk okurun dünyasına ait değildir, çocuğun duyuş, düşünüş ve ifade biçimini yansıtmamaktadır.

Sakız Sardunya, aynı zamanda çevre bilinci olan girişimci bir çocuktur ve kitapta onun bu konudaki başarısı aşırı abartılmıştır. *“İlk başta sadece iki öğrencinin katıldığı kampanyasına sene sonunda neredeyse tüm öğrenciler destek verdi ve kampanyası okullar arası en başarılı kampanya seçildi.” (s. 150)*

Sakız Sardunya'nın fazla olgun davranması, yaşının gerektirdiğinin üzerinde hareketler sergilemesi, karşılaştığı olaylara geniş bir çerçeveden bakabilmesi, kitap okumayı televizyon izlemeye tercih etmesi, televizyonun zararlarını ailesinden iyi kavraması, ebeveynlerinin sahip olması gereken bilince onun sahip olması karakterin doğallığını alıp götürmektedir. Bu da kitabın inandırıcılığını kaybetmesine neden olmaktadır.

Sakız Sardunya yaratıcı kişilik özelliklerini kusursuz olarak yansıtır, onun hep bu yönü idealize edilerek anlatılır. Sakız Sardunya düşünen, araştıran, ince ruhlu, sorgulamayı seven, meraklı, nazik, saygılı, neredeyse kusursuz bir çocuktur. Her zaman ideal davranışlar sergilemektedir. Bu bakımdan tek yönlü geliştirilmiş durağan bir karakteri temsil etmektedir. Çocuklar kendilerini Sakız Sardunya ile özdeşleştirememektedir. Çünkü bazı davranışları yaşının gerektirdiğinden fazla olduğu için çocuk okurlar buna anlam veremezler. Aynı zamanda kendilerini kahramanla karşılaştırabilirler öz güvenlerini kaybedebilirler.

Sonuç

Değerlendirilen üç kitabın kahramanı da metnin ana karakterlerini oluşturur ve bu karakterler olumlu özellikler taşıyan açık karakterlerdir. Yazarlar çocuklara vermek istedikleri iletileri ana kahramanlarına sorumluluk yükleyerek vermek istemişlerdir. Üç kitapta da kahramanlar idealize edilmiştir. Oğuz, Kemal ve Sakız Sardunya yaşlarının gerektirdiğinden daha olgun, idealist davranışlar sergilemektedirler. Üç kahramana da çocuklarda olması gereken değil olması istenen karakterler yüklenmiştir. Çocuğun çocuk olarak büyümesi gerektiği mesajı yerine çocukların her zaman bilinçli, akıllı, terbiyeli, ağırbaşlı, sorumluluk sahibi olması gerektiği mesajı verilmiştir. Sadece Sakız Sardunya karakterinde az da olsa çocuksu yönüne değinilmiştir. Denilebilir ki her üç yazar da hayallerindeki çocuğu kitap kahramanlarında temsil etmişlerdir veya çocuklara

kahramanları aracılıyla iletmek istedikleri değerleri aktarmışlardır. “Çocuk edebiyatında yazarlar çocuğa vermek istedikleri iletileri hâlâ kendilerine sözcü olarak seçtikleri karakterleri aracılığıyla sunmaktadırlar. Bu durum geçmişte her şeyi doğru yapan, melek kadar iyi, hatasız karakterlerin oluşturulması şeklinde gerçekleşmiş ve böylece hem didaktik hem de yapay karakterler ortaya çıkarılmıştır.” (Karataş, 2014: 65). Oysa, iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin, güçlü ile zayıfın bir arada bulunduğu masallar, öyküler çocuğa gerçekçi bir dünya kurar (Karataş, 2007: 471).

Her üç kitabın kahramanı durağan karakter özellikleri taşımaktadır. Kahramanlar tek yönlü ele alınmış, eserin başından sonuna kadar hep olumlu kişilik özellikleri göstermiştir, dolayısıyla bir değişim söz konusu olmamıştır. Bu durumun kahramanların inandırıcılığına gölge düşürdüğü söylenebilir. Oysa “alanyazında çocuğa uygun kitaplardaki karakterlerin, kurgu başında nasılsa sonuna kadar aynı özellikte kalması yerine, bazı değişimler yaşamasının daha inandırıcı olacağı belirtilmektedir. Kurgu boyunca aynı özellikte kalmayan bir karakterin çocuk tarafından daha inandırıcı bulunabileceği de düşünülmektedir.” (Doğan Güldenoğlu, 2017: 4476). Üstelik yanlış bir davranışını yaşadığı tecrübeler sonucunda değiştiren bir karakter çocuğun iletilmek istenen mesajı daha iyi alımlamasında etkin rol üstlenir (Karataş, 2014: 63).

Her üç kitabın kahramanı da çocukların kişilik ve toplumsal gelişim özelliklerine uymamaktadır. Bu kahramanlar, çocuğa özgü gerçekçiliği yansıtmamakta olup, davranışları doğallıktan uzaktır, yaptıkları davranışlar için gösterdikleri nedenlerin inandırıcılığı yoktur, ayrıca sadece iyi yönleri, olumlu özelliklerine yer verilerek tek yönlü ele alınmış olduğu için durağan özellikler taşımaktadır. Bu nedenle kahramanların çocuklara ait gerçekçiliği yansıtmadığı ve çocuklara göre olmadığı düşünülmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmüştür:

1. Çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerini oluştururken çocuğa görelilik ilkesini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.
2. Öğretmenlerin ve velilerin çocuklara önerilecek kitaplar hakkında daha önceden bir araştırma yapmaları ve bilgi sahibi olmaları öğrencilerini ve çocuklarını doğru kitaplarla buluşturmaları açısından önemlidir.

Kaynaklar

- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, C. (2007). Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Yay. Haz.: S. Sever). Ankara: AÜ Basımevi, 189-200.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.
- Bulut, P. ve Kuşdemir, Y. (2013). Tübitak tarafından yayınlanan çocuk kitaplarının içerik özelliklerinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Litera-ture and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 215-226.
- Ceran, D. (2015). Çocuklara Rol Model Olması Bakımından Millî Mücadele Kahramanları Ve Edebî Eserlere Yansımaları: "Kurtuluşun Kahramanları" Kitap Dizisi Örneği. *Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS)*, 8(14), 135-157.
- Doğan Güldenoğlu, B. N. (2017). Çocuk edebiyatı kitaplarındaki yetişkin ve çocuk karakterlerin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4768-4780. doi:10.14687/jhs.v14i4.5083
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Muğla ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (22. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, E. (2014). Çocuk Edebiyatında "Karakter" Kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 60-79.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve Görevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-477.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebî eserlerin kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Litera-ture and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1398-1412.
- Kemal, Y. (2018). *Kalemler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (Çev. S. Akbababa Altun ve A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

- Neydim, N. (2000). Çeviri çocuk edebiyatında idealize edilerek yansıtılan çocuk figürlerindeki ideolojik ve dinsel eğilimler ve bu edebiyatın Türkiye'deki alımlanması. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları* (Yay. Haz. : S. Sever). Ankara: AÜ Basımevi, 87-102.
- Oğuzkan, F. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özden, Y. (1999). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, Y. (2015). Server Bedî Nam-ı Diğer Peyami Safa ve Çocuklar. *2. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. İstanbul: KBN Dijital Baskı Tesisleri, 63-68.
- Rawlinson, J. G. (1995). *Yaratıcı Düşünce ve Beyin Fırtınası* (Çev. Osman Değirmen). İstanbul: Rota Yayıncılık.
- Safa, P. (2016). *Amerika'da Bir Türk Çocuğu*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul: Evrim Yayınevi Yönetim Dizisi.
- Şafak, E. (2014). *Sakız Sardunya*. İstanbul: Doğan Egmont Yayınları.
- Şimşek, T. (2016). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uçuk, C. (2017). *Gümüş Kanat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Basım Yayım Pazarlama.
- Yazıcı, S. ve Aslan, M. (2011). Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma: sosyal bilgiler ders kitapları ile öğretmen adaylarının kahraman tercihlerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 2173-2188.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. ve Kılıç, B. S. (2015). İdealize karakter bağlamında Elif Şafak'ın Sakız Sardunya'sı. *II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler* (Yay. Haz.: T. Şimşek ve BV Yıldız). İstanbul: KBN Dijital Baskı, 145-152.
- Zivtçi, F. (2006). Çocuk kitaplarında kahramanların yeri ve önemi. *2.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, s. 245-247.

Extended Abstract

Introduction

Literary texts are generally constructed on four basic elements. They are time, space, event and the character. The most important of these elements is the character. Without the character, the other elements do not make much sense.

Books, especially heroes, have an important place in the development of children's imagination, thinking abilities, development of analysis skills by observing different lives. Children are influenced by the heroes of the books they read and imitate them. The character of heroes, who determines the course of events in the books, leads the children to take them as a model and to put themselves in their place (Sever, 2008: 77).

The emotion, passion and thoughts of the character play a very active role in attracting and influencing children. Heroes can be role models for their characters (Yazıcı and Aslan, 2011: 2177).

For these reasons, the characters should be able to show good, right, moral and national values to the child, and the physical and spiritual characteristics of the heroes should not be exaggerated. The characters in the books of children's literature should not be idealized nor should they be kept in constant negativity. In the middle of these two, along with the good aspects of the bad aspects, taking lessons from the mistakes, children should have appropriate personality traits.

However, idealized characters and heroes are found in Turkish children's literature (Neydim, 2010; Güldenoğlu, 2017; Karataş, 2014; Akyüz, 2014). These characters are too idealistic and begrudged. This situation may cause the children who read the book to feel themselves inadequate and psychologically affected. Exaggerated types in books are inaccessible to children in real life, and these types are inconvenient in terms of children's psychology. In addition, exaggerated characters that away from the child's world may cause the child to be alienated from the book.

In children's books, credibility is very important. It is because the child reader, believes and trusts the hero in the book. Therefore, when writing children's books, it is important to consider the character properties of the children's books that should be in the children's books, and to create the characters according to the child's reality.

Method

The study was carried out with the basic qualitative research design which is one of the qualitative research types (Merriam, 2013).

In this study, Peyami Safa's book titled "Amerika'da Bir Türk Çocuğu (A Turkish Child in America)", Elif Safak's "Sakız Sardunya" and Cahit Uçuk's "Gümüş Kanat (Silver Wing)" are discussed.

Data collection was done by document review (documentary analysis). In qualitative research, document review can be used as a stand-alone data collection method. Document review covers the analysis of written materials containing information about the facts or facts that are intended to be investigated (Yıldırım and Şimşek, 2011).

Descriptive analysis method was used for data analysis. The data examined in descriptive analysis are summarized and interpreted according to predetermined categories. The main purpose of this analysis is to transfer and describe the current situation and to transfer the data in a regular and interpreted way (Yıldırım and Şimşek, 2011).

Result

The heroes of the assessed three books are open characters with positive features. The authors wanted to give the children the message by laying burden on the heroes in the books. The heroes were idealized in three books. Oğuz, Kemal and Sakız Sardunya exhibit more mature and idealistic behaviors than their ages.

The hero of each of the three books show stable character traits. Heroes are addressed in one aspect. From the beginning to the end of the work have always shown positive personality characteristics, so there has been no change. This can be said to reduce the credibility of heroes. However, it is stated in the literature that the characters in the books suitable for the child will be more convincing to have some changes instead of staying at the beginning of fiction. It is thought that a character that does not have the same characteristics throughout the narrative may be found more convincing by the child (Doğan Güldenoğlu, 2017).

The heroes of each of the three books do not fit the children's personality and social development characteristics. In addition, it is thought that these heroes do not reflect the specific realism of the child, their behavior is artificial, they are not natural and their reasons for their behaviors do not have the credibility. Only good aspects and positive features of heroes are given, and they have stable character traits according to character traits classification. For this reason, it can be considered that heroes do not reflect the realism of children and are not suitable for children.